

tam in illa regula, quod *actus legitimi non recipiunt conditionem neque diem*, ubi id notat Glossa. Dices sententiam non simpliciter prohiberi, sed tantum ne sub conditione feratur. Sed quid, quæso, hoc refert, cum sententia sic lata sit simpliciter prohibita? Imo ille modus prohibitionis videri posset magis inducere nullitatem, quia videtur pertinere ad formam actus, scilicet, quod sententia absolute feratur, et inde oriri prohibitionem sententiæ sub conditione, qui modus prohibitionis solet annullare actus, de quo dicemus in capite sequenti. Adde quod prohibitiones circa contractus de quibus loquitur lex *Non dubium*, non solent esse absolutæ de non contrahendo, sed de non contrahendo hoc vel illo modo, vel sine hac aut illa conditione; ut prohibetur minor alienare sine licentia tutoris, vel sine decreto iudicis; vel ne uxor contrahat sine licentia mariti, et sic de aliis: ergo vel per similes exceptiones et additiones eluditur illa sententia, ut nunquam verificari possit quod lex directe prohibens actum irritet illum, vel gratis et sine ratione ad quosdam actus applicatur, et in aliis negatur.

14. *Quarta limitatio.*—Quarta distinctio seu limitatio est, quam tradit Greg. Lop. supra; ait enim procedere sententiam illam, quando nullitas actus est in præiudicium tantum contrahentium, vel alicujus ex illis, non vero si cedat in præiudicium tertii. Ponit exemplum hujus posterioris membri ex cap. *Sicut*, Ne clericus vel monach., ubi clericus in sacris prohibetur officium tabellionis exercere, et nihilominus dicit, ex sententia Joan. Andr. ibidem, instrumentum ab eo confectum non esse nullum, quia tunc poena illa nullitatis cederet in damnum contrahentium, qui nihil peccarunt. At vero Joan. Andr. non fuit motus illa ratione, sed alia tacta in prima limitatione: illa vero sententia et ratio fuit Petri de Anch. ibi, quam Panorm. ibi, n. 10, non reprobatur, licet in casu illo particulari aliis distinctionibus utatur. Aliud exemplum adducit ex Bald. in l. *Placet*, c. de Episc. et cleric., quia, licet *prohibitum esset doctoribus salariatis advocare*, si contra prohibitionem agerent acta eorum non essent irrita.

15. *Rejicitur.*—Verumtamen hæc sententia; quoad generalem regulam quam admittit, non satisfacit difficultatibus hactenus propositis; quantum ad exceptionem vero non videtur fundata, nec satis consequenter loqui. Primo, quia quando actus prohibetur vel irritatur, non in poenam, sed per se propter aliquam rationem virtutis vel communis boni, non spec-

tatur an nullitas actus cedat in privatum nocumentum necne, sed simpliciter irritatur, quidquid inde sequatur: ergo si prohibitio absoluta sufficit ad irritandum, non obstat quod nullitas actus cedat in alterius præiudicium sine culpa ejus, quia hoc est per accidens et non consideratur a lege. Antecedens patet inductione, quia testamentum minus solemne irritatur a lege, etiamsi cedat in magnum incommodum hæredis instituti, et sententia modo indebito lata sæpe irritatur, etiamsi alias justa sit, et irritatio illa cedat in detrimentum partis habentis justitiam, quæ ad sententiæ nullitatem nullo modo cooperata est. Et in simili materia, si lex prohibeat ne quis exerceat tabellionis officium ante examen, potest, imo et solet irritare actum antea factum, etiamsi fortasse solam prohibitionem ponat, ut postea videbimus, et tamen ex parte præiudicii tertii eadem est ratio: ergo illa non est sufficiens ad impediendam irritationem, si alias verba prohibitionis de se illam sufficienter significant. Denique, in stipulatione quæ fit per tertiam personam, intervenit præiudicium illius pro quo alter stipulatur, et nihilominus talis actus, quatenus prohibetur vel irritatur jure civili, nullam obligationem inducit respectu alterius, quamvis ille nihil fuerit ad illum actum cooperatus: ergo ad nullitatem actus hoc non consideratur. Unde, cum lex *Non dubium* generalissime loquatur, sine fundamento illi additur hæc exceptio, si generalis regula ejus admittitur, ut Gregorius admittendam putat, et in hoc dicimus non consequenter loqui. Neque in eo quod, in exemplis quæ adducit, negat actum irritari, si absoluta est prohibitio. Neque in posteriori exemplo id docet Bald., sed solum ait doctores illos posse puniri juxta illam legem. In priori autem casu de clerico in sacris officium tabellionis exercente, si verum est acta illius non esse irrita, ut communis habet opinio, magis consequenter diceretur hoc non esse simpliciter prohibitum in illo jure, sed solum præcipi ut interdicatur, ut Panormitanus notat.

16. *Quinta limitatio.*—Est ergo quinta limitatio seu distinctio de legibus prohibentibus; nam quædam simpliciter prohibent, nullo adjecto verbo quo actum sustineant, et illæ censentur irritare; aliæ cum prohibitionem addunt aliquid quod sine valore actus non recte adderetur, nec habere posset locum circa actum invalidum, et tales leges non possunt irritare, ne contraria et repugnantia continere vincantur. Ita docent Cyn., Bart., Bald. et fere

alii in dicta l. *Non dubium*, et late Sylvest. sup. Sed profecto distinctio non sufficit ad satisfaciendum difficultatibus propositis. Nam contra primum membrum etiam sic limitatum procedunt exempla allata; quia in eis leges prohibentes simpliciter loquuntur, neque verba addunt quibus specialiter actum sustinere aut irritare videantur. Contra secundum vero membrum objici potest, quia supposita illa sententia non videtur posse evitari repugnantia in illis legibus. Nam si verbum prohibendi est sufficiens ad irritandum, ergo ex vi suæ propriæ significationis significat irritationem quam facit; ergo repugnantia continet lex quæ prius prohibet actum, et postea sustinet. Verumtamen hoc non concludit contra illam sententiam; nam responderi potest verbum quidem prohibendi absolute sumptum habere hanc vim, non tamen repugnare quin illi addatur aliquid quo ejus significatio et vis limitetur. Et ita dixit Sylvest., dicta quæst. 28, vers. *Ego vero*, quando fit talis additio non esse prohibitionem simpliciter, sed secundum quid et ex parte: *Nam talis lex* (inquit) *ex parte prohibet, et ex parte concedit*, et ita non est lex simpliciter prohibens, de qua loquitur lex *Non dubium*.

17. Sed adhuc possumus instare, quia nunquam fere talis lex sustinet actum directe, id est concedendo vel faciendo aliquid, sed potius præsupponendo, ut cum præcipit, actum prohibitum hoc vel illo modo irritari, vel cum effectum ejus agnoscit, et præcipit observari, aut alio simili modo; talis ergo lex non confirmat actum positive, sed negative se habet, quia non irritat; ergo quoad prohibitionem simpliciter et absolute prohibet, neque aliquid addit quo prohibitionem limitet aut extrahat a propria significatione, sed solum non addit irritationem, et quod non addat, indicat ex aliis effectibus quos præsupponit. Ergo signum est prohibitionem de se quantumcumque absolutam non irritare, et consequenter non esse pro regula assignandum, ut lex prohibens irritet, nisi expresse sustineat actum; sed potius, e contrario, quod non irritet nisi vel expresse addat clausulam irritantem, vel aliquid quo illam sufficienter indicet. Et confirmatur; nam ille modus sustinendi actum lege prohibitum non solum contingit fieri per eandem legem, sed etiam per diversas, ita ut una prohibeat, alia vero illum sustineat, vel in modo puniendi illum, vel præcipiendo ut irritetur, ut expresse dicit Joan. And. in Gloss. ad regulam *Quæ contra jus*, 64, de Regul. jur., in 6. Tunc

autem posterior lex sustinens actum quem prior simpliciter prohibebat non derogat aliqua ex parte priori legi, nec concedit quod illa abstulerat, sed tantum supponit priorem legem non irritasse prohibendo, et ideo aliquid disponit circa illum actum, sustinendo illum, id est supponendo tenuisse; ergo verbum prohibendi in priori lege absolute propositum non fuerat sufficiens ad irritandum.

18. Tandem ad omnia dicta confirmanda utor argumento sumpto ex antiqua lege Ecclesiæ, quæ prohibebat matrimonia clandestina, cap. *Aliter*, Cum multis, 30, quæst. 5, cap. *Cum inhibito*, de Claud. despons. Illa enim lex directe, et absolute, et cum omni exaggeratione intra latitudinem prohibitionis, vetabat illum actum, ut patet ex illis verbis: *Penitus inhibemus*, et nihilominus non irritabat illum usque ad Concil. Trident., ut est certa sententia theologorum in 4, dist. 28. Quam idem Concilium in principio illius decreti approbavit. Suntque ejus verba ad præsentem causam plurimum notanda. Simul enim docet *matrimonia clandestina libero contrahentium consensu facta, rata et vera fuisse matrimonia, quamdiu Ecclesia illa irrita non fecit*; et subiungit: *Nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit*: ergo absoluta prohibitio cum quacumque exaggeratione et detestatione actus non irritat illum ex mente Concilii.

19. Quare hoc argumento convicti aliqui respondent esse speciale in materia matrimonii, eamque excipiendam esse a regula legis *Non dubium*, quod asseruit Decius in cap. 2 de Testibus, n. 7. Sed quamvis verum sit in matrimonio propter materiæ gravitatem et periculum, magis specificam et indubitatam requiri irritandi formam, tamen non est proprium ejus quod sola prohibitio ad irritationem non sufficiat. Nam extenditur ad omnes actus irtractabiles, seu initerabiles, ut dixit Rota tit. de Despons. impub., decis. unic., alias 450. Unde consequenter videtur etiam extendi ad alios actus qui, licet irritari possint, non tamen irritantur ex vi solius prohibitionis: quia jam constat prohibitionem ex se non habere hanc vim, nisi aliud ei addatur. Nam quod aliqui dicunt, spiritualia difficilius solvi quam temporalia, parum juvat; tum quia, licet hoc verum sit de his quæ per humanam potestatem irritari non possunt, ut quod sacerdos consecret quantumvis prohibeatur, etc., tamen de aliis non est ita, præsertim quando est sermo de irritatione antecedente, id est quæ impedit

ne actus valeat; tum etiam quia matrimonium, quatenus contractus humanus est, potest irritari per legem Ecclesiae, ut constat ex Trident.; ergo si absoluta prohibitio sufficit ad irritandum contractum, cur antea non fecit in matrimonio clandestino?

20. Respondent amplius juxta ultimam limitationem positam, ideo non irritasse quia per alias leges canonicas sustinebatur. Sed contra, quia lex canonica nunquam fecit ut talis actus esset validus, sed supposuit validum, et ad summum declaravit validum esse quamdiu per legem humanam non irritatur. Solum ergo declarabatur validum eo tempore, quia per legem prohibentem non irritabatur et non quia per aliam legem sustentaretur, vel potius quia per naturalem legem sustentabatur (ut sic dicam), et hoc solum declarari poterat per legem humanam, et declaratum fuit per Tridentinum, quae declaratio non addebat valorem actui, sed illum supponebat.

Resolutio auctoris.

21. Ut ergo quod verum esse censeo breviter declarem, adverto posse nos loqui uno modo de lege pure prohibente ex sola rei natura, seu, quod idem est, attenda sola verborum vi, supposita significatione propria et rigorosa verbi prohibendi sine additione, extensione, aut interpretatione aliqua juris positivi. Alio vero modo loqui possumus de verbo prohibendi ut ampliato, seu extenso per legem aliquam humanam constituentem regulam generalem sic interpretantem juridice sensum legis prohibentis, ut vim habeat irritantis, etiamsi per solum verbum prohibendi sine additione clausulae irritantis feratur. Opinio ergo communis supra relata videtur hoc posteriori modo procedere, et potest fundari in dicta lege *Non dubium*, vel in aliis juribus civilibus aut canonicis de quibus oportet sigillatim dicere in capitibus sequentibus; nunc solum in priori sensu quaestioni satisfaciendum est.

22. *Ex sola natura rei legem pure prohibentem non irritare actum, nisi alio modo talis effectus sufficienter declaretur.*—Dico ergo, ex sola rei natura legem pure prohibentem non irritare actum, nisi alio modo talis effectus, seu intentio legislatoris sufficienter declaretur. Haec assertio videtur esse specialiter contra Baldum in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constit., in princ., ubi nullitatem actus prohibiti vocat poenam naturalem ejus, quia omne (inquit) quod est prohibitum naturaliter est in-

validum. Quod dictum probat Deci. in cap. 2 de Const., lect. 1, n. 5. Sed contrarium recte docuit Felin. ibi n. 5, cum Innoc. in c. *Si vere*, de Sentent. excom., et aliis quos refert. Unde hanc assertionem existimo esse communiter receptam, quia juristae, ut dixi, qui oppositum sentire videntur fundantur in jure positivo; alii vero hanc assertionem ut certam supponunt, et ex omnibus adductis convinci videtur et confirmabitur amplius ex dicendis in sequentibus. Ratio vero ejus ita potest explicari, quia prohibere actum et irritare illum sunt effectus valde diversi; ergo ut per legem fiant, debent per ejus verba sufficienter explicari; sed per solum verbum prohibendi non explicatur effectus irritandi; ergo non fit ex natura rei per legem utentem pure et simpliciter verbo prohibendi, quantumvis directe et specificè actum prohibeat. Antecedens clarum est; tum quia prohibere solum est praecipere et obligare ut actus non fiat; irritare autem non est praecipere, sed facere, scilicet inefficacem reddere voluntatem, vel consensum ejus, aut inhabilitare personam; tum etiam quia illi duo effectus sunt invicem separabiles: nam saepe prohibetur actus et non irritatur, ut per se et ex dictis constat; imo saepe prohibetur actus qui irritari non potest, ut cum alicui sacerdoti praecipitur ne sacrificet, aut Episcopo ne ordinet. E contrario etiam interdum irritatur actus si fiat, licet non prohibeatur ne fiat, ut de lege pure irritante dictum est. Sunt ergo illi duo effectus diversi.

23. Prima vero consequentia, nimirum, necessarium esse utrumque significari per verba legis ut per illam fiant, constat ex natura et potestate legis et voluntatis humanae. Nam, licet apud Deum voluntas sufficiat ad operandum, inter homines non sufficit, nisi exterius sufficienter exprimat, ut in principio hujus materiae et in materia de Censuris ostensum est, et est vulgare in omni materia de judiciis et contractibus; et ideo verba humana non plus operantur quam significant. Si ergo verba legis non significant illum duplicem effectum, non possunt utrumque efficere. Quod autem verbum solum praecipitivum aut prohibitivum non significet effectum irritandi, manifestum etiam videtur, tum ex primava impositione talis verbi; non est enim impositum ad significandum effectum quem lex per se efficiat, sed moralem obligationem quam imponit subdito quem movere intendit ut aliquid faciat, vel cohibere ne faciat, tum ex communi usu illius verbi, quem usum satis probant

omnia quae contra communem sententiam adduximus. Recte ergo concluditur legem latam per solum illud verbum ex natura rei non irritare actum quem prohibet.

24. *In odiosis ac proinde in irritationibus esse restringendum quoad potest intra proprietatem verborum.*—Et confirmari potest haec ratio ex illo principio valde consentaneo naturali lumini, quod in materia odiosa verba sunt restringenda quoad fieri possit intra eorum proprietates, potius quam extendenda; sed irritatio actus est valde odiosa et valde repugnans naturae, quia quodammodo aufert quoddam naturale jus, modo in superioribus explicato; ergo non debet extendi verbum prohibendi ad hunc effectum quem de se non significat, nisi alia verba, vel materiae necessitas cogat. Juvat etiam ad hoc secundo confirmandum regula 75, in 6: *Contra eum qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda*, quae juvari etiam in praesenti potest ex regula 30: *In obscuris minimum est sequendum*. In praesenti enim non est dubium quin potuisset legislator exprimere clarius irrationem, si eam intendebat; debuit ergo id facere quia solum verbum prohibitionis ad minimum est ambiguum; ergo si id non fecit, merito interpretamur id non intendisse, et minimum sequimur tribuendo illi legi minimum effectum quem ex vi talis verbi habere poterit. Confirmari hoc etiam potest, quia irritatio quae propter legem violatam incurritur poenalis est, poena autem non incurritur ipso facto, nisi in lege exprimat, ergo nec irritatio. Nam, ut recte dixit Innoc. in cap. *Si vere*, de Sentent. excom., n. 2, non est naturalis poena contrahentium contra legem, vel contra mandatum principis, ut irritum sit factum contra jus. Quod verissimum est, quidquid Deci. et Bald. supra citati dicant, tum quia nulla ratio talis connaturalitatis hujus poenae reddi potest, tum etiam quia lex naturalis multa prohibet fieri quae non irritat; imo ut irritet, necesse est ut materia cogat, ut supra visum est; ergo idem dicere debemus de lege positiva ex natura rei loquendo.

25. *Satisfit rationi dubitandi.*—Neque contra resolutionem hanc procedit prima ratio dubitandi in principio posita, quia tota fundatur in jure positivo, de quo postea dicendum est. Ad inductionem autem quae fit in secundo argumento, patebit responsio ex duobus capitibus sequentibus. Ad rationem vero tertio loco propositam, respondetur voluntatem inferioris non prevalere contra voluntatem superioris

in eo in quo illi resistit, sed solum in eo in quo superior non resistit; ut in praesenti, quia superior prohibet actum, non potest illi subditus resistere quin peccet, et similiter si superior irritaret actum, non posset inferior illum valide efficere. Tamen, quia per legem pure prohibentem ex natura rei superior resistit honestati et libertati actus, non tamen valori, ideo, licet actus male fiat, validus est; quia ut actus valeat non est necessarium, per se loquendo, ut superioris voluntas vel humanum jus juvet vel assistat illi positive, sed satis est quod non resistat irritando. Quia voluntas humana ex jure naturae habet hanc potestatem contrahendi, donandi, et alia similia faciendi, quandiu per superiorem ejus facultas non est ablata, vel impedita, etiam quoad ipsam potestatem et valorem actus. Et ideo non obstat quod actus malus sit: nam per actum malum possunt similes effectus valide fieri, ut per se constat; imo saepe jus et Deus ipse assistit actui quoad valorem et effectum ejus, licet non assistat malitiae, sicut patet in consecrationibus, matrimoniis et professionibus peccaminose factis. An vero interdum malitia actus impediatur valorem ejus, ex capitibus sequentibus constabit.

CAPUT XXVI.

QUIBUS VERBIS AUT MODIS LEX PROHIBENS ACTUM IRRITET ILLUM.

1. Priusquam ad jus positivum declarandum accedamus, oportet exponere quid sit necessarium ex natura rei ultra prohibitionem, ut lex prohibens actum irritet. Cum enim dictum sit solum verbum prohibendi non sufficere, oportet exponere quae verba legis sufficiant ut per ea explicetur irritatio actus prohibiti; et non agimus de prohibitionem actus propter defectum formae, de hac enim dicemus in capite sequenti, sed de irritatione actus simpliciter prohibiti. Ad hoc ergo explicandum necesse est distinguere inter irritationem poenalem, et non poenalem, sed per se intentam propter bonum commune. Itemque in poenali distinguendum est inter illam quae est tantum ferenda, quia solum fieri praecipitur, et quae ipso facto imponitur. Circa irritationem ergo tantum ferendam in poenam, nihil fere novi est quod dicamus, quia talis irritatio nullo modo statim fit per legem, sed per judicem fieri debet, et per se loquendo solum fit a tempore sententiae latae; et tunc non retractantur praeterita,